

בס"ד
פרשת חיי שרה
גיליון ער"ב
שנה ו'
מרחשוון תשפ"ה

בדרו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

לשוה בשדה – דברים מתורת רביה"ק זצוק"ל בדיני תפילה

ג. היה יושב בשעת אמירת אשרי שקודם תפילת המנחה.

ד. אם לא אמר אשרי קודם תפילת מנחה, לא היה חוזר להשלימו אחר מנחה.

3. אף שבמשני"ב (ק"ח, י"ד) כתב שכל זמן שהוא יום לא ימנע מלומר אשרי, אף שכבר התפלל תפילת מנחה, ומי שנתאחר לבא לביהכניס יתפלל עמהם ויאמר אשרי אח"כ. רבינו חשש למה שכתב בבאר היטב (שם, ו') שהר"ם מרקנט"י הזהיר מאד שלא לומר אשרי אחר מנחה, וכן דעת המקובלים ע"י בספר כף החיים (ק"ח, כ'). ובזוהר הק' (פר' פינחס) משמע דאחר תפילת מנחה לא יאמר אשרי. לכך רבינו לא אמר אשרי בשו"א אחרי מנחה.

ה. לפני תפילת שמונה עשרה של מנחה, היה רגיל לומר כי שם ה' אקרא, ובתקופה מסוימת הפסיק מלומר זאת, כיון שאירע שטעה ואמר כי שם ה' אקרא במעריב ושם אסור להפסיק. וכיון שהחזו"א לא היה אומר פסוק זה, לכן העדיף גם הוא להפסיק.

ו. יש להעדיף תפילת מעריב קודם חצות ביחיד, מתפילה אחר חצות בציבור.

4. לפי שכלול בתקני"ח שתיקנו לגבי קריאת שמע גם שיתפלל לפני חצות, כנראה מלשון הגמ' (ברכות ד' ב') אלא אדם בא מן השדה וכו' וקורא קריאת שמע ומתפלל. וכן מבואר בדברי הדרך החיים שהביא המשני"ב (ק"ח, ט"ו) שאם לא התפלל מנחה ישלימנה בערבית שתיים רק עד חצות, שהוא הזמן הראוי לתפילת ערבית, עיי"ש

וכיון שכך אמר רבינו שיש להעדיף תפילת ערבית לפני חצות שהוא דין בתפילת ערבית, מאשר ציבור לאחר חצות שהוא הידור בתפילת ערבית. [אשי ישראל כ"ח, ט"ו].

ז. נזהר שלא לעבור לפני הקורא פסוק ראשון של קריאת שמע.

5. סיפר הגבאי הרה"ג ר' מרדכי אריאל שליט"א שפעם אירע שאיחר רבינו לתפילת ערבית, וכשהגיע החלו הציבור לקרוא קריאת שמע והמתין רבינו ליד הדלת עד שגמרו מלומר פסוק ראשון ואז נכנס למקומו. ואמר לו רבינו לאחר התפילה מה שהמתנתי בחוץ הוא בכדי שלא לעבור לפני הקוראים פסוק ראשון, שדינו כמו שמתפלל שמונה עשרה, שאסור לעבור לפניו ומקור הדבר בביאור"ל (ק"ד, א' ד"ה אסור לעבור) שהביא בשם השל"ה שהוא הדין שיש לזהר שלא לעבור בעת שקורין שמע ישראל. וראה בא"ר שמבואר בלשונו שהכוונה לקריאת פסוק ראשון בלבד. והנה בשערי תשובה (ניו, א') כתב שכשם שאסור לעבור כנגד המתפלל, כך אסור לעבור כנגד האומר קדיש, והעיר רבינו על כך שלא הביא המשני"ב האי דינא. [דקדוקי מצוות]

הנהגות והוראות רבינו בעניני תפילות מנחה ומעריב

א. תפילת מנחה היה מתפלל בזמן מנחה גדולה 1.

1. וביאר שכיון שלא נקטינן להלכה כדעת השו"ע (או"ח רל"ג, א') שיש להדר להתפלל בזמן מנחה קטנה, אלא כדעת הראשונים שמקילין לכתחילה להתפלל מנחה משש שעות ומחצה, [הובא במשני"ב (שם, א'), וציין בשעה"צ (שם, ג') שכן דעת הרא"ש והטור, ובביאור הגר"א מצדד כמותם], ממילא מדין זריזין מקדימין למצוות, ראוי לנו להתפלל מנחה גדולה.

ועוד נשמע ממנו, שעדיף להדר שלא לאכול סעודה קטנה לפני תפילת מנחה גדולה, מלהדר ולהתפלל מנחה קטנה, וכיון שמנהגנו לאכול "סעודה" בצהרים, יש לנו להחמיר ולהתפלל קודם לכן.

וכיו"ב אמר בשם החזו"א, שאף להסוברים שיש להתפלל לכתחילה מנחה קטנה, אם בא לאכול והגיע זמן המנחה, מותר לכתחילה להתפלל מנחה גדולה.

והיה רבינו רגיל לספר שפעם ביקר אצלו איזה אדמו"ר, וכשקם לילך לתפילת מנחה גדולה, אמר לו האדמו"ר אצלינו יש בטחון ואין חוששים למיתה, ולכך אנו נוהגים להתפלל מנחה קטנה. ואמר רבינו בחיוד וכי לא צריך לפחד, והרי איתא בגמ' (נדרים י' א') שלא יאמר לה' חטאת, שמא ימות אחר שיאמר תיבת לה' קודם שיאמר תיבת חטאת, ואם לזמן קצר כזה חששו כ"ש לזמן ארוך.

ומעניין לציין, שאכן גם רבינו וגם הרבנית שניהם נפטרו בפתאומיות בשעות אחה"צ, ואם לא היו מתפללים מנחה גדולה באותו היום, היו מפסידים תפילת מנחה!

וגם בימי תענית התפלל רבינו מנחה גדולה, והיו נושאים הכהנים את כפיהם. וע"י בספר קהילות יעקב (ברכות ס"י כ"ט) שהעיד שבבית מדרשו של החזו"א היו נושאים כפיים במנחה גדולה של תענית, אע"פ שבספרו הניח דבר זה בצ"ע, מ"מ הסכים שכן הגון וראוי לעשות, דספק דרבנן לקולא, ולמה נפסיד נשיאות כפיים דאורייתא, עיי"ש.

ב. אמנם לא התפלל מיד בזמן שאפשר להתפלל רק בשעה קבועה 12.30 כהנהגת החזו"א. אבל העידו שאם היה לו סיבה (ברית וכדו') היה מתפלל (בבית שני) יותר מוקדם.

2. כן מובא בדינים והנהגות (ח, א'). ובגליון בשולי הספר כתב הגאון ר"מ גריינימן שליט"א בזה"ל, שמענו שלא היה דעתו נוחה מהמתפללין לפי חשבון בכל יום ויום לפי מה שהוא. ולא ביאר טעמו לזה. ואמנם תפילת מעריב היה רבינו מתפלל מיד בתחילת הזמן, [אמנם לפני כארבעים שנה כשהיה לומד בכולל, היה מתפלל מנחה ומעריב בסוף הסדר כמו כולם].

ש"ת עם רבינו בדיני תפילה

מנחה עת רצון

שאלה. בגמי בברכות ו' ע"ב מבואר שזמן מנחה זהו עת רצון, האם יש עדיפות לגבי זה בין מנחה קטנה למנחה גדולה, ומה יותר עת רצון, או שלא שנא.

תשובה. לא שנא.

...

תפילה במקום פרוץ

שאלה. ויצא יצחק לשוח בשדה, ומכאן לומדת הגמי שהוא תיקון תפילת מנחה, והנה בשו"ע נפסק שלכתחילה אין להתפלל במקום פרוץ ללא קורת גג, וא"כ מדוע יצחק לא הקפיד על כך.

תשובה. עמד סמוך לכותל.

...

צירוף חולה בניוון שרירים למנין

שאלה. האם אפשר לצרף למנין מי שחולה במחלת ניוון שרירים שלא יכול לדבר ומשותק לגמרי, האם דמי לישן.

תשובה. אם שומע אפשר לכאורה.

...

תפילה בציבור

שאלה. האם יש חובה מדרבנן להתפלל בציבור או שאפילו מדרבנן אין כזה חובה, אלא רק ענין להתפלל מחמת שע"ז תפילתו נענית.

תשובה. מצוה.

...

תפילה עם מעיל ונעלי בית

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם מותר להתפלל עם מעיל, ואמר לי "אם היה עומד כך לפני מלך אז כן". ופלוני שאל למו"ר זצוק"ל אם מותר לאשה להתפלל עם נעלי בית. והשיבו שצריך להתלבש ולא מהני כך.

...

צורת העמידה בתפילת שמו"ע

שאלתי למו"ר זצוק"ל היאך צריך לעמוד בתפילת שמונה עשרה, אם להתנענע או לעמוד ישר, ואמר לי "איך שרוצים".

...

ש"ץ שיש בד' אמותיו מתפלל שמו"ע

שאלתי למו"ר זצוק"ל בענין שליח ציבור שגמר להתפלל תפילת שמונה עשרה ורוצה להתחיל חזרת השי"ץ אך אינו יכול לפסוע מאחר שיש מאחריו מתפלל שמו"ע אם יוכל להתחיל חזרת השי"ץ בלי לפסוע. והשיבני דאם הוא (המתפלל שמו"ע) עומד ממש מאחריו יפסע (השליח ציבור) לצדדין, אבל אם כל הצדדים מלאים במתפללי שמונה עשרה אין מה לעשות והוא מוכרח לחכות.

ועי' בספר שיח תפילה (עמוד תר"צ) דנשאל למו"ר זצוק"ל בהא והשיב דמרן החזו"א ז"ל סובר דבכל אופן לא יתחיל חזרת השי"ץ עד שיפסע ואמר שיפסע מן הצד ויסמוך על המקילין בזה, וע"ש עוד בכ"ד.

וכן שאלתי למו"ר זצוק"ל גבי בחורים שמעכבים את חבריהם בשמו"ע, מה יעשו. ואמר לי שיפסעו לצד. ושאלתי אם תמיד אפשר לעשות כך ואמר לי דבשעת הדחק אפשר (ועי' במכתבי מו"ר זצוק"ל (מכתב י"א) ע"ש).

מוריד הגשם או הגשם

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם צריך לומר מוריד הגשם בסגול או בקמץ ואמר לי "אנחנו אומרים הגשם" (והיינו בסגול). וע"ע בספר תשובות הגר"ח (עמוד ק"י) ע"ש.

...

ש"ץ הנצרך לנקביו אם מותר לעבור לפני המתפלל

ראיתי דשאלו קמיה מו"ר זצוק"ל בענין שליח ציבור הנצרך לנקביו ויש מתפלל שמו"ע המעכבו מלעבור כדת מאי יעביד, ואמר מו"ר זצוק"ל דזה שאלה, ואמרתי קמיה מו"ר זצוק"ל דשאלתי ממרן רשכבה"ג הגרי"ש אלישיב זצוק"ל במי שנצרך לנקביו אם מותר לו לעבור לפני המתפלל, והתיר זה, והפטיר מו"ר זצוק"ל דאם התיר אז התיר.

...

לפסוע לפני המתפלל ע"מ להרים ספר שנפל

שאלתי למו"ר זצוק"ל באופן שנפל סידור באמצע תפילת שמו"ע ורוצה להרימו אך יש מאחריו מתפלל שמו"ע אם מותר לפסוע לפני המתפלל ע"מ להרים את הסידור או לא, ואמר לי מו"ר זצוק"ל "אי אפשר" (ויש לציין שאחר איזה שנים הצעתי שאלה זו קמיה הגרא"ש קניבסקי שליט"א ונסתפק בזה, ושוב אמר לי דשאל כן מאביו מו"ר זצוק"ל ואמר שזה שאלה יפה).

...

ללכת מול קטן המתפלל שמו"ע

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם מותר ללכת מול קטן המתפלל שמונה עשרה, ואמר לי "לא". ועי' נמי בספר נקיות וכבוד בתפילה (עמוד ר"ד) דשאל למו"ר זצוק"ל אם אסור לפסוע גם אם עומד אחריו ילד המתפלל שמו"ע והשיבו דאסור, ע"ש.

ועי' בספר אשי ישראל (עמוד תש"ל) דשאל למו"ר זצוק"ל דשמע מטין ממרן החזו"א ז"ל דאסור לעבור אף כנגד קטן המתפלל שמו"ע אם שמועה זו נכונה ומאיזה גיל אסור לעבור כנגדו והשיבו "לא שמעתי אבל הדין אמת דגם תפילת קטן תפילה לכל דבר", ע"ש.

...

ש"ץ שהשמיט תיבת מלך בחתימת בא"י מלך אוהב צדקה ומשפט

שאלתי למו"ר זצוק"ל בשליח ציבור שבמקום לחתום "בא"י מלך אוהב צדקה ומשפט" חתם בא"י אוהב צדקה ומשפט (היינו שהשמיט לתיבת מלך) אם צריך לחזור ואמר לי "יכול להיות".

...

שכח יעלה ויבוא אם צריך לשוב להתפלל בביהכ"ס

שאלתי למו"ר זצוק"ל במי ששכח יעלה ויבוא ונזכר מזה בביתו אם צריך ללכת להתפלל שוב בבית הכנסת והנהן בראשו דלא, וביאר דהתפילה הראשונה גם כן חשיבא תפילה ועולה למאה ברכות.

...

שינוי מנוסח התפילה הכתוב בסידור

אמרתי למו"ר זצוק"ל שעד היום הייתי אומר בנוסח ברכת תקע בשופר גדול "וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ", וכעת חשבתי לשנות הנוסחא ולהוסיף "לארצינו" וכפי דאיכא בכמה נוסחאות מאחר שראיתי שדנו בזה, ואמר לי "אל תשנה שום דבר מהנוסח של הסידור".

[פתחי חיים]

נא לקרוע שערי שמיים להעתיר בתפילה ובתחנונים ולהתחזק במעשים טובים

לרפואת תלמידו ומקורבו של רביה"ק מרן זצוק"ל - הרה"ג רבי מיכאל אריה בן פרומא שטיגל שליט"א

אשר נמצא במצב קריטי

מעמד תפילה לרפואתו בעש"ק בשעה 2 בצהריים בבית רביה"ק זצוק"ל, ולאחריו חלוקת מיני מתיקה לילדים

יו"ל ע"י מכון "דרך אמונה" בקול ובכתב - קו דרך אמונה: 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com

הגיליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרבתינו זצוק"ל ושליט"א ניתן לקבלו במייל - a169258235@gmail.com